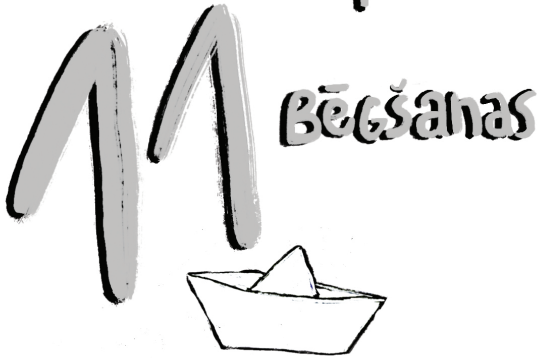

Jāuno Vākters

Mada Džefersona

No igauņu valodas tulkojis

Guntars Godiņš

821.511.113-31

Va 130

Tauno Vahter

MADIS JEFFERSONI 11 PÖGENEMIST

© Tauno Vahter, 2021

Grāmata tulkota un izdota ar Igaunijas Kultūrkapitāla fonda programmas *Traducta* atbalstu.

CULTURAL ENDOWMENT OF ESTONIA

Vāka dizaina autore **Krista Bitmete**

Tauno Vahters

MADA DŽEFERSONA 11 BĒGŠANAS

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*

Projekta vadītāja *Marika Taube*

Redaktore *Sandra Godiņa*

Korektore *Agnese Rūtena*

Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4403.

Jelgavas topogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs.

Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana

ir autortiesību pārkāpums.

Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Tulkojums latviešu valodā, Guntars Godiņš, 2024

© Literārā apdare, izdevums latviešu valodā, Apgāds Zvaigzne ABC, 2024

ISBN 978-9934-32-750-6

Vai tu kādreiz esi gribējis aizbēgt?

TRĪS TĒVI

LĒNES APRINĶIS

1835

“Vai nu tā ir laba doma?” mācītājs Šteinbahs jautāja dubļainajam laikam nepraktiski, bet pieklājīgi ģērbtam vīram.

“Es domāju, ka tā ir ļoti laba doma. Uzmundrinoša!” Vestē un žaketē uzcirties vīrietis – Aminas muižnieks Konrāds fon Odenkopfs – paklanīja galvu.

“Mums te ir vairāki tradicionāli vārdi... zemnieki paši ir prasījuši, piemēram, pēc lopu un koku vārdiem...” vecais Šteinbahs centās vēl vairāk noniecināt izteikto ierosinājumu.

“Nē, nē, ir ļoti labi. Tā paliks!” paziņoja muižnieks ar vieglu smīnu un pietiekami apņēmīgi, lai mācītājs vairs netieptos; tas, ar tikko manāmu nopūtu paņēmis

baznīcas grāmatu un salicis rokas klēpī, jautājoši pavērās muižniekā.

“Tā tad?”

“Vispirms četras Merikilas ģimenes. Rostoka, Hamburga, Liverpūle un Londona. Pats izraugies, kas kuram tiks. Rannas ģimenēm Nejs, Blihers un Velingtons. Pats izvēlies.”

Šteinbahs neuzdrošinājās ne aci pamirkšķināt, jo otro gadu mācītājmājas jumts tecēja, runāts tika par remontu, tamdēļ viņš aprobežojās tikai ar zīglu skatienu.

“Mhm, Velingtons... skaidrs. Viena maza problēma... Rannā dzīvo četras ģimenes.”

“Ak tā. Labi, tad ieliekam vēl Napoleons.”

“Napoleons? Protams, kamdēļ ne... kaut vai *Thurn und Taxi...*” nopurpināja Šteinbahs un pie vecās Jāgu ģimenes pierakstīja “Napoleons”.

“Kārtībnieks.”

“Vēl Avipalu zvejnieki!” Šteinbahs atgādināja.

“Ak jā... cik mājsaimniecību tur ir?”

“Agrāk bija sešas, taču pēc pērngada neražas palikušas trīs.”

“Oi... tad ņemam jaunus horizontus... Liekam Franklins... Vašingtons... Džefersons.”

“Kungs, cik zemnieku pratīs uzlikt uz papīra vai skaļi izrunāt tik sarežģītus vārdus?”

“Gan iemācīsies, gan iemācīsies! Vai tagad dabūjuši visi?” muižnieks apmierināti apvaicājās.

“Vairāk nekā visi!” mazliet drūmi atzina Šteinbahs.

“Lieliski! Tad vēl tā sargu būšana, par ko iepriekš ieminējos, – pirms Jāņiem divi vīri pa kārtai ies sargāt.”

Abi bija vienojušies, un muižnieks devās pie zemnieka, kura pajūgs gaidīja ārā. Mācītājs, stāvot uz lieveņa, skatījās un nebija vairs pārliecināts – ciemiņu apbrīnot vai uzskatīt par traku?

“Uz mājām!” muižnieks paziņoja garajam un kalsnajam kučierim, kuru vietējie pazina pēc vārda Jāns vai Bende, jo šis vīrs pēc vajadzības bija gatavs visiem iedzelt.

“Jān, divas lietas! Piestāj te, lauka malā!” svinīgi izrikoja muižnieks.

“Kam gan?” Rati apstājās.

“Pirmkārt, apskati tos zaļganos lakstus... tu tagad te, blakus baznīcai, nāksi sargāt lauku. No staļļa paņem līdzī vīlu kādu vīru, sēdiet pa kārtai visu dienu līdz septembrim, tad raža būs ienākusies. No lauka neviens nedrīkst paņemt nevienu augli.”

“Kādu augli?”

“Tur, zemē, aug brūni, apaļi bumbuļi, kas vasaras beigās būs gatavi. Saki citiem, ka nedrīkst tos ņemt, visi ir jāaizved uz klēti. Tie ir ļoti dārgi. Saproti, neviens neko nedrīkst ņemt!”

“Ak tā.”

“Otra lieta – tu vairs nebūsi tikai Jāns.”

“Ak tā.”

“Tev tagad būs arī otrs vārds, tagad tu būsi Jāns Džefersons.”

“Ak tā, Žefersons.”

“Viss, tagad braucam uz mājām.”

Jaunizceptais Jāns Džefersons, braucot gar lauku, ziņkārīgi blenza uz viņam neizsakošajiem zaļajiem stublājiem, bet vecais Konrāds viszinīgi sminēja.

Tovakar Jaunkrusta krogā sanākušie vietējie jau zināja, ka laukā blakus baznīcai tiek audzētas zelta olas. Vakara beigās Jiri Blihers ar prasmīgu pieres belzienu salauza Mihkelam Napoleonam vaigukaulu.

I DAĞA

PAZUDUŠAIS ZĒNS

AVIPALU CIEMS

1921

Reizumis Avipalu ciems bija kluss, jo visi vīri, vai gan drīz visi, pēc vētras uzspiestās dīkstāves atkal bija iebraukuši izmest tiklus, bet bērni bija aizdzīti palīgos uz siena pļavu. Kalēja mājas vārtos stāvēja sieviete ar sēru lakatu galvā, viņa vērās uz ceļu, kas veda uz pilsētu. Beidzot ratos bija saskatāmas viena pieaugušā un viena bērna auguma aprises. Madis, pie velna, tomēr beidzot! Ko iesākt ar tādu – samīļot vai noslānīt ar siksnu? Līza apspieda vēlēšanos skriet pretī, žigli notrausa asaru un klusēdama gaidīja vārtos.

Madim sejā bija viegls smaids, ļoti lielu vainas apziņu tajā nemanīja. Rokas, kājas ir klāt.

“Nu tā,” ierunājās apmēram trīsdesmit gadus vecs vīrietis – konstebls Hamburgs. “Jums ir sūtījums – tieši no Stokholmas.”

“No Stokholmas? Žēlīgais Dievs, Madi!” Māte nopūtās.

“No Stokholmas. Zēns bija paslēpies uz kuģa, bet tur viņu atrada un atsūtīja atpakaļ.”

“Madi, kas tev bija prātā? Astonģadģgs! Es domāju, ka atkal klģsti pa Hāpsalu, visi bijām tik ļoti noraizģjusģies!” Veroties Madim acģs, māte pieliecģs pie zģna.

Madis paraustģija plecus un ļģva skatienam slģdģt pģr pagalmu.

“Ak Dievs, galvenais, ka dzģvs... Ko lai ar šģtģdu iesģk?” mģte jautģja konsteblam.

“Lai nu puisis atpģšas, iesim mazliet aprunģties,” Hamburgs ierosģnģja.

“Eģ, paņem ģdienu, mģsa ir istabģ. Pģc tam pastģstģsi.” Mģte pastģma Madi uz istabas pusi un noraizģjusģies pagriezģs pret konsteblu. “Viņģ taģu nav kģdas blģņas sadarģjis? Es nezģnģģģu, kur ņemt naudu, ja bģs jģmaksģ par kaut ko...”

“Vģrdu sakot, braucot ņurp, viņģ mazliet man atklģja... Dienu pģc bģrģm puisis nogaidģjis, kad visi aizģiet gulģt, salģkoģjis divas sviestmaģzes un pudeli dzģramģ un devģies uz lielģģla pusi. No rģta viņģu ratos esot paņģmis zemģnieks, kas braucģis uz pilsģtu, puisis viņģam esot skaidroģjis, ka tģvs tirģus placģ andelģjot. Ostģ viņģ sameklģjis burģnieku, kurģ krģva precģ veģšanai uz Stokholmas tirģu, un paslēpies kuģģ maģģintelpģ. Vģri viņģu atrada tikai ģsi pirms nonģkģšanas Zvģdģrijas krastos, jo puisģm bija kģļuģis nelģģģ ap dģģģu.”

“Velna puika! Es nezinu, Johanness viņu būtu nozilinājis ar siksnu... Pēc tāda gabala skaidrs, ka var saķert jūras slimību. Nedēļu jūrā!” Māte šūpoja galvu.

“Ne gluži. Laikam viņam vairs nebija, ko dzert, tāpēc šis no kravas ir ņēmis ogu vīnu un ēdis sviestu. Pietempās!” Konstebls neslēpa, ka tas viņu uzjautrina.

“Velna Madis!” Māte arvien vēl šūpoja lakatā satīnāto galvu.

“Viņi esot ļāvuši puisim izgulēt dzērumu un nodevuši Stokholmas policijai. Tā kā kuģis tūlīt negāja atpakaļ, puisi uzlika uz cita kuģa, kas šo atveda līdz Tallinai, un no turienes atsūtīja uz Hāpsalu, man nododot ziņu.”

“Kas tagad būs? Vai nāksies vēlreiz iet uz policiju?”

“Nevajadzēs... labi, ka kuģa īpašnieki nepieprasīja samaksu. Bet tagad gan no viņa nenolaidiet ne acu... es saprotu, ka jums pašreiz ir grūts laiks, bet vienmēr taču nevar iet meklēt to puisi. Sākumā Rannā, Paldiski un Hāpsalu, tagad jau Stokholmā, nākamreiz vēl nāksies doties uz Ameriku,” zobojās konstebls Hamburgs.

“Paldies Dievam, ka vesels. Esmu jums tik pateicīga... nekas tamlīdzīgs vairs neatkārtosies!” salikusi rokas, māte pateicās konsteblam.

“Izturību jums!” Konstebls sakārtoja formas cepuri un pagriezās iešanai.

Līza Džefersone nopūtās, uzmeta domīgu skatienu debesīm un iegāja istabā. Madis bija apēdis zupu un rādīja mātai jauno rotaļlietu – uz kuģa atrasto un azotē iebāzto mazo kompasu.

Māte apsēdās pie galda un saņēma plaukstā dēla roku.

“Madi, nekad vairs tā nedari! Es saprotu, arī tev nav viegli, bet mums visiem ir jāturas kopā, manī nav vietas vēl vienām bēdām.”

Madis skatījās mātei acīs un klusēja.

“Apsoli?” māte uzstāja.

Zēns vēl brītiņu paklusēja. “Mācītājs teica, ka tētis esot devies pāri jūrām,” viņš klusi piebilda.

ĀRKĀRTĒJS SŪTĪJUMS

RANNAS KONSTEBLA PUNKTS

1927

Konstebls Hamburgs kopā ar diviem no Hāpsalu atsūtītiem amata brāļiem cauru nakti bija uzpasējuši Aulepas apkaimes kontrabandas spirta vedējus, taču bez rezultāta, tāpēc tagad, gaišā dienas laikā, vēl gulēja. No Tallinas brīdi pa brīdim pienāca memorands par spirta vedēju rosišanos, taču lielākoties nekas īpašs nenotika. Tomēr varēja redzēt, ka zvejnieku ciemos dažas ģimenes piepeši bija sākušas celt greznas mājas, kundzes nēsāt švītīgas drēbes, pa Pirkxi sāka braukāt daudz mašīnu, un bērni minās apkārt ar velosipēdiem, kā arī tika apgalvots, ka saradušās lepnas motorlaivas tīklu mešanai. Dirhami pusē Hamburgs vismaz vienā šādā laivā bija pamanījis aizdomīgus ložu caurumus.

Nē, nē, mēs neko nezinām – kāda jēga šādai rosībai, patiesībā visiem taču ir skaidrs, kas notiek? Hamburgs pārdomāja, vai gulēt tālāk, taču sadzirdēja švirkstoņu, it kā kāds brauktu pa grants ceļu.

Kurjers ar telegrammu no Tallinas.

“Rannas konsteblam. Šī mēneša 27. dienā plkst. 14.30 ar vilcienu uz Hāpsalu iecirknī tiks konvojēts Avipalu ciema iedzīvotājs – nepilngadīgais Madis Džefersons – atpakaļ pie ģimenes.”

Konstebls Hamburgs smīnot paklanīja galvu un paskatījās pulkstenī – drīz būs jāiet. Viņš saģērbās un no šķūņa izveda motociklu ar blakusvāģi, lai brauktu uz Hāpsalu. Iecirknī jau tas bija zināms.

“Tavs pasaules apceļotājs tevi gaida,” paņirgājās apsargs un norādīja uz blakusistabu, no kuras skanēja smieklī. Tajā uz krēsla sēdēja garš un kalsns pusaugu puika un kaut ko lietišķi skaidroja diviem vīriem mūndieros.

“Un resnākais vīrs ar svilpi nokrita uz pakaļas...” Ar savu ienākšanu istabā konstebls pārtrauca Mada teikto.

“Nu tā, Madi, dosimies pie mātes,” Hamburgs sveicināja pazīstamo klientu.

“Pag, puika tieši tagad sāka stāstīt, kā Helsinku ostā gribējis aizlaisties no policista,” paskaidroja viens no kārtībniekiem.

“Pilsētu tā arī neapskatīju,” rezumēja puika.

“Ko tad cerēji ieraudzīt?”

“Kā lai zinu, ja neesmu vēl redzējis?”

“Velna filozofs. Taisāmies!” pamādams ar roku, Hamburgs zēnu aicināja nākt līdz.

Ceļš uz Avipalu putēja zem riteņiem, Hamburgs arī Madim bija iedevis brilles.

“Madi, pasaki man vienu!” Hamburgs uzsauca cauri rūkoņai.

“Ko?”

“Kāpēc tu nevari citādā vīzē dzīvot?”

“Kādā vīzē?”

“Normāli.”

“Kas no diviem tad man būtu jādara?”

“Kādā ziņā no diviem?”

“Vai tu gribi, lai līdz mūža galam metu tīklus, vai gribi, lai sāku spirtu vadāt?”

Konstebls Hamburgs mazliet pasmējās un nogrozīja galvu.

“Labi, vai nu tev te vienkārši nepatīk, vai uzskati sevi par labāku? Vai tev mātes nav žēl?”

“Vienkārši... pasaulē ir vēl kaut kas...”

“Tad ej atpakaļ uz skolu, tev vēl tikai četrpadsmit! Ej un kaut ko pamācies, nevis klimsti apkārt! Visi būtu priecīgi... mātei mazāk raižu, tev interesantāk, es varētu trenkāt tavus draugus, nevis tevi...”

“Tie nav mani draugi.”

“Tad ej un palīdzi ģimenei vai mācies, bet neliec citiem tevis dēļ raizēties!”

“Man nav naudas, lai mācītos pilsētā.”

“Tu taču saproti, ka tev jāsamaksā 200 marku sods kuģa firmai? Varu galvu likt ķīlā, ka tev nav tik lielas naudas.”

“Nav... Gan iešu kaut kur strādāt.”

“Te nav tāda darba.”

“Re, arī tu beidzot saprati.” Madis pacēla gaisā pirkstu.

Māte gaidīja vārtos. “No kurienes šoreiz?”

“No Helsinkiem,” izdvesa Madis, mazliet kā atvainodamies. “Vai zupu uzvāriji?”

“Uz plīts,” apstiprināja māte un, rokas noplātījusi, palūkojās uz konsteblu.

“Tad līdz nākamajai reizītei!” Konstebls tāpat noplātīja rokas un pagriezies devās atpakaļ pie motocikla.